

Η ΘΕΣΜΙΚΗ (ΝΟΜΙΚΗ) ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΘΕΩΡΙΩΝ (ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ) ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ Ο W. EUCKEN ΚΑΙ Ο FRANZ BOHM

Ονούφριος Φαρμακίδης, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Το Δίκαιο της Οικονομίας γίνεται κατανοητό από τους νομικούς ως δίκαιο που έχει αντικείμενο την επίλυση συνολικών προβλημάτων της εθνικής οικονομίας από νομική (θεσμική) άποψη. Περαιτέρω θεωρούν ότι αποτελεί κριτική στο παραδοσιακό εμπορικό δίκαιο, διότι το δίκαιο που λύνει μεμονωμένα "ιδιωτικά" προβλήματα των επιχειρήσεων είναι ξεπερασμένο¹. Συνεπώς η λύση έγκειται στη θεώρηση του συνολικού συμπλέγματος των κανόνων που ρυθμίζουν την εθνική οικονομία, το εμπόριο, την παραγωγή, άρα και τις σχέσεις του μεμονωμένου επιχειρηματία. Τέλος, άλλοι θεωρούν το δίκαιο της Οικονομίας, δίκαιο που στηρίζεται μόνο σε κοινωνιολογικές μεθόδους². Αυτή η αντίληψη αποτελεί αντίποδα της κριτικής του παραδοσιακού εμπορικού δικαίου και περιέχει αρνητική αξιολογική κρίση στο Δίκαιο της Οικονομίας.

Το Δίκαιο της Οικονομίας εφόσον ερευνά ένα κοινωνικό πρόβλημα δεν διαχωρίζει τους κανόνες του συνταγματικού, του εμπορικού με στενή έννοια, του ενοχικού ή του φορολογικού δικαίου. Η οικονομική λύση απαιτεί και ενιαία νομική αντιμετώπιση.

Σε μερικούς παραδοσιακούς νομικούς επικρατεί η άποψη ότι το δίκαιο της οικονομίας είναι δίκαιο της πολιτικής. Δηλαδή όποιος ασχολείται με το δίκαιο που έχει σκοπό τη συνολική λύση στα οικονομικά θέματα (από νομική άποψη) και δεν παραμένει στα αυστηρά ιδιωτικά σύνορα του εμπορικού δικαίου, τότε χάνει την επιστημονική βάση, ακολουθεί μια πολιτική γραμμή και συνεπώς πολιτικολογεί. Όμως η θέση αυτή δεν απαντά στο ερώτημα τί είναι πολιτική στην οικονομία και τότε η πολιτική της οικονομίας χρειάζεται επιστημονική νομική συμβουλή.

Συνήθως ο πολιτικός που αναλαμβάνει μεγάλες κυβερνητικές θέσεις έχει πανεπιστημιακή μόρφωση, αλλά και ο ειδικός νομικός σύμβουλος που αναλαμβάνει επιστημονικές συμβουλές για την πολιτική, έχει πολιτική παιδεία.

Το δίκαιο της οικονομίας έχει διακλαδικό χαρακτήρα. Κατηγορίες και έννοιες της οικονομικής επιστήμης γίνονται νομικές έννοιες και συμπλέκονται σε μία κοινή προσπάθεια, η οικονομική πολιτική με νομικά μέσα να εφαρμοστεί επιτυχώς. Η εφαρμογή της οικονομικής θεωρίας απαιτεί νομικό θεσμικό πλαίσιο.

1. Karsten Schmidt, *Handelrecht* 1984 σελ. 13. Finck, *Wirtschaftsrecht*, 1989. Κυρίως από τα βιβλία του συγγραφέα: *Το δίκαιο της Οικονομίας στην Κοινωνική Θεωρία*, Αθήνα 1986, σελ. 165 επου. και *Κωδικοποίηση του Δικαίου των Η.Π.Α.* 1993, σελ. 18 επου.

2. Wiethüller, *Die Position des Wirtschaftsrechts, im sozialen Rechtsstaat*, FS für Böhm (1965) σελ. 41 επ.

Ο Φράνς Μπόμ (Franz Böhm) απελευθέρωσε τις στενές νομικές έννοιες και κατέστησε την οικονομική επιστήμη νομικά πρόσφορη για εφαρμογή³ Οι οικονομικές ιδέες του Eucken μετατρέπονται σε νομικούς κανόνες για πρώτη φορά στην Ευρώπη, στη Γερμανία. Είναι και το πρώτο παράδειγμα διακλαδικής επιστημονικής εργασίας. Η μέθοδος από συγγενείς επιστήμες να μεταφέρονται οι έννοιες ώστε να είναι δυνατή η πρακτική τους εφαρμογή οφείλει την καταγωγή της στο δίκαιο της Οικονομίας. Η ομαδική διακλαδική εργασία προϋποθέτει υψηλό βαθμό εξειδίκευσης των μελών της ομάδας και την ανεύρεση των κοινών συμπτώσεων των διαφόρων κλάδων. Η ομαδική εργασία στις κοινωνικές επιστήμες είναι πιο δύσκολη από την ομαδική εργασία στις φυσικές επιστήμες. Η σύμπτωση διαφορετικών γνώμων προϋποθέτει την υπέρβαση των ορίων του εγώ. Πράγμα που είναι αντίθετο και δύσκολο για την ανθρώπινη φύση.

Ιστορικά το δίκαιο της οικονομίας στηρίζεται στο αστικό και το εμπορικό δίκαιο. Η κοινωνία που έχει ενστερνιστεί ιστορικά την οικονομία της αγοράς με τα κοινωνικά στοιχεία, μετασημάτισε τη φιλελεύθερη αγορά που είχε βασική οργανωτική κανονιστική ρύθμιση το αστικό δίκαιο σε *μια οικολογική φιλική με τον καταναλωτή κοινωνική αγορά* που έχει βασική οργανωτική ρύθμιση το δίκαιο της οικονομίας.

Ο μετασηματισμός του παραδοσιακού εμπορικού δικαίου σε Δίκαιο της Οικονομίας είναι συνέπεια και αιτία του κοινωνικού μετασηματισμού. Η άγνοια της σχέσης των δύο παραγόντων δικαίου και κοινωνίας οδηγεί σε αναποτελεσματικότητα.

1. Το κράτος εφαρμόζει την οικονομική πολιτική. Το δίκαιο της οικονομίας είναι το δίκαιο της οικονομικής πολιτικής. Στην οικονομική πολιτική, περιλαμβάνεται η επιδίωξη για *οικονομική σταθερότητα και ανάπτυξη* για δίκαια φορολογική πολιτική και απασχόληση. Προκαλεί νομοθετικές ρυθμίσεις που έχουν ενιαίες μεθοδολογικές νομικές αρχές.

2. Το κράτος ενδιαφέρεται για την οργανωτική δομή των μεγάλων επιχειρήσεων, ιδιωτικών και δημοσίων.

Η νομική μορφή της α.ε. ελέγχεται από το κράτος. Η α.ε. είναι προφανώς η μεγάλη επιχείρηση με κοινωνικές και οικονομικές επιρροές στην κοινωνία. Η δομή των μεγάλων επιχειρήσεων και η απρόσκοπτη λειτουργία τους ρυθμίζεται και ελέγχεται με οιοσδήποτε διοικητικούς κανόνες. Όμως οι κανόνες αυτοί έλκουν την καταγωγή τους στο παραδοσιακό εμπορικό και αστικό δίκαιο. Είναι πιο πολύ κανόνες του ιδιωτικού δικαίου των εταιρειών παρά του δημοσίου δικαίου⁴.

3. Οι εμπορικές συναλλαγές σε διεθνές επίπεδο διαπλέκονται με την προσπάθεια του Κράτους για ανάπτυξη. Οι κανόνες του δημοσίου εμπορικού δικαίου προσκρούουν στην Εθνική Κυριαρχία. Πολύπλοκες νομικές ρυθμίσεις διεθνών εμπορικών οργανισμών (WTO, ITCO κλπ.) επηρεάζουν την εσωτερική έννομη τάξη, κυρίως τους κανόνες για τον ανταγωνισμό.

3. Ballestedt, *Interdisziplinäre Kooperationen in Forschung und Lehre* στο FS für Böhm 80, 1975 σελ. 78.

4. Για τις μεγάλες ανώνυμες εταιρείες πβλ. Ο. Φαρμακίδης, *Οικονομική Δημοκρατία και Κεφαλαιαγορά Οικον. Ταχυδρόμος* 1994 σελ.

4. Τα ατομικά δικαιώματα του πολίτη επεκτείνονται σαφώς στο δικαίωμα για το απαραβίαστο της υγείας, της αισθητικής και της περιουσίας. Δικαιώματα τα οποία μπορούν να προσβληθούν από οργανωμένα συμφέροντα παραγωγών. Οι βιομηχανικοί παραγωγοί έρχονται αντιμέτωποι με τους καταναλωτές. Η προστασία του καταναλωτή αφορά το ιδιωτικό και το δημόσιο δίκαιο. Ανήκει σαφώς στο δίκαιο της Οικονομίας, αφού η διοικητική κύρωση συνδυάζεται με την αστική αποζημίωση.

Η ενιαία σύλληψη της ερμηνείας του δικαίου της Οικονομίας σημαίνει ότι τα όρια εννοιολογικά και ερμηνευτικά μεταξύ του παραδοσιακού ιδιωτικού και δημοσίου δικαίου είναι ξεπερασμένα.

Είναι αναγκαία λοιπόν η νομική ερμηνευτική μέθοδος, πέρα από τις παραδοσιακές, η οποία θα ερμηνεύει το δίκαιο με την ενιαία αντίληψη της κατάρτησης των ιστορικών ορίων, μεταξύ του λεγομένου ιδιωτικού εμπορικού και οικονομικού δικαίου, το οποίο συμπεριλαμβάνει το οικονομικό Σύνταγμα.

Η μέθοδος αυτή δεν πρέπει να απομακρύνεται από την ερμηνεία του θετικού δικαίου. Η προσήλωση στο θετικό δίκαιο είναι η μόνη ασφάλεια, ώστε ο εφαρμοστής να υπηρετεί το πολίτευμα της αντιπροσωπευτικής κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Όμως είναι το μόνο βελτιώσιμο σύστημα δικαίου, επειδή το μόνο βελτιώσιμο πολιτικό σύστημα είναι η κοινοβουλευτική δημοκρατία.

Για τη νομική ερμηνευτική δεν είναι αρκετή η κατανόηση του κειμένου. Είναι ένα καλό θήμα. Απαιτείται όμως και κατανόηση των πραγματικών δεδομένων, καταστάσεων του οικονομικού βίου. Επειδή το νομικό κείμενο έχει κανονιστικότητα, είναι δηλαδή υποχρεωτικό και δεσμεύει τις οικονομικές σχέσεις, η υποχρεωτικότητα του δικαίου είναι η ποιοτική διαφορά από την οικονομική θεωρία. Πρέπει με νοητική λειτουργία να συγκεκριμενοποιείται το αφηρημένο νομικό κείμενο ώστε να λύνει τη συγκεκριμένη σχέση του οικονομικού βίου και μάλιστα υποχρεωτικά.

Επομένως χρειάζεται μια τεχνική λήψης αποφάσεων και καταλογισμού. Η διαδικασία αυτή κλείνει το χάσμα μεταξύ αφηρημένων κανόνων δικαίου και της εφαρμογής τους, χωρίς να προκύπτει αντίφαση μεταξύ του αφηρημένου κανόνα και της εφαρμογής του, γιατί τότε δεν έχουμε εφαρμογή του θετικού δικαίου, που είναι αναγκαία προϋπόθεση της λειτουργίας του κοινοβουλευτικού δημοκρατικού πολιτεύματος.

Επομένως η διαδικασία της συγκεκριμενοποίησης περιλαμβάνει το νομικό κείμενο αλλά και τα πραγματικά γεγονότα. Ο κανόνας δικαίου είναι ένα γεγονός με κανονιστικά και κοινωνικοεμπειρικά στοιχεία. *Και τα δύο στοιχεία, τα κανονιστικά και τα εμπειρικά, αποτελούν τη δομή του κανόνα (Normstruktur).*

Η δομική ερμηνεία προϋποθέτει διαδικασία όχι μόνο αποσαφήνσεως ενός κειμένου, αλλά ούτε μόνο ασαφές κείμενο. Μπορεί το πιο σαφές κείμενο να γίνεται ασαφές όταν θα εφαρμοστεί στη συγκεκριμένη περίπτωση, επειδή ακριβώς δεν μπορούν να περιγραφούν όλα τα υπό ρύθμιση πραγματικά δεδομένα. Όμως τα δομικά στοιχεία του κανόνα διαφέρουν από περίπτωση σε περίπτωση είναι τοπικά στοιχεία "τόποι". Επομένως, η μόνη δυνατή μέθοδος της δομικής ερμηνείας του δικαίου της οικονομίας είναι η τοπική.

Στη δομική ερμηνεία του Οικονομικού Δικαίου εξετάζουμε:

- Τα στοιχεία του πραγματικού. Δηλαδή το μέρος της κοινωνικής πραγματικότητας στην οποία αναφέρεται ο κανόνας δικαίου. Λέγεται και περιοχή του κανόνα.
- Τα στοιχεία του δογματικού της νομικής επιστήμης (συστηματική, εισηγητικές εκθέσεις, επιστημονική ερμηνευτική διαδικασία κλπ.).
- Τα στοιχεία της διαδικασίας με την οποία γίνεται η επίλυση της διαφοράς, π.χ. διοικητική ενέργεια, δίκη κλπ.
- Τα στοιχεία της γενικής θεωρίας των κοινωνικών επιστημών.
- Νομικοπολιτικά στοιχεία. Κυρίως τη συνταγματική θεωρία καθώς και την πολιτική ή οικονομική θεωρία στην οποία βασίζεται η επεξεργασία της ερμηνείας.

Η δομική μέθοδος οδηγεί αναπότρεπτα σε μια αρχή της ερμηνευτικής ενότητας του δικαίου της οικονομίας. Είναι η οδός της κατανόησης της λειτουργίας των νομικών θεσμών. Η αποστασιοποίηση του ιδιωτικού από το δημόσιο οδηγεί σε μη ρεαλιστικά αποτελέσματα τα οποία οφείλονται σε ιστορικές θέσεις των κοινωνικών επιστημών οι οποίες δεν βρίσκουν έδαφος σήμερα.